

FEDERATIUNEA

Diurnalu politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va est Marti-a, Joi-a, Sambet'a si Dominic'a, demaneti'a.

Locuinti'a Redactorului:
si
Cancelari'a Redactiunii:
e in
Strat'a Morariloru Nr. 13.

Prețulu de Prenumeratiune:
Pre trei lune . . . 4 fl. v. a.
Pre șese lune . . . 7 fl. 50 cr.
Pre anulu intregu . . . 15 fl.

Pentru Romani'a:
4 galb. pre anu, — 2 galb. pre 1/2
de anu, — si 1 galb. pre 1/4 de anu

Pentru Insertiuni:
10 cr. de linia, si 30 cr. taps'a tim-
bra'le pentru șese care publicati-
une separatu. In Loculu deschisu
20 cr. de linia
Unu esemplariu costă 10 cr.

Articolii nefrancate nu se voru
trimite decâtu numai de la corespun-
denti regulari si „Federatiunii“
Articolii trimisi si nepublicati se
voru arde.

Procesulu de presa alu redactorului „Fede- ratiunii“

pertratatu la curtea juratiloru d'in Pest'a in 7 l. c.

Inca inainte de a se incepe pertratarea, auditoriu eră indesatu de publicu, intre care veduamur pre mai multu deputati romani si mai intrega juri-
mea romana d'in Pest'a. La 10^{1/4} ore usi'a vis-a-vi
de auditoriu se deschide si membrii tribunalului:
Bo v a n k o v i c s, O l á h H u t z si M a k o v e t z ocupa
locu pre bancele menite pentru ei, vis-a-vi cu audi-
toriu, si langa ei ce-va mai inderetru se asiedia pro-
curorulu generalu (directorulu causerulu regali) Ca-
rolu R á t h, era in drept'a tribunalului siedu juratii:
Antoniu Huber, Ignatiu Fuchs, Dr. L. Brode, Iosifu
Hajdu, Alesandru Funták, Vilelmu Gyömöri, Edu-
ardu Loisch, Emericu Aigner, Ioanu Lechner, Mi-
hailu Gschwindt, Ioanu Radocza, S. Ledniczky;
membri suplinti: Vincentiu Kúzdö si Ernestu Gál,
si pre banc'a acusatiloru, vis-a-vi cu juratii, acusatulu
Alesandru Romanu, fãra aperatoriu.

Deschidendu-se pertractarea, juratii depunu ju-
ramentulu, apoi se cetesce actulu de acusatune care
lamu publicatu in Nr. 165 alu acestui diurnalu. Dupa
acea se cetesce articii incriminati in traducere un-
guresca. Presedintele intreba pe acusatulu daca are
vr'o exceptiune contr'a traducerii articolilor? Acu-
satulu raspunde cum cã de si nu suntu pre corectu
tradusi, totu-si deorace d'insulu privesce mai multu
numai la esintia si in aceta privintia admite tradu-
cerea, nu face acum nici o observatiune, ci va reveni
la singuratecile cuvinte cari sunt reu traduse cu oca-
siunea explicarei singurateciloru puncte. Inse fiindu
si procurorulu generalu insiste a vedè autenticitate
traducerii constatata inainte de inceperea pertrata-
rei, acusatulu areta o pusetiune reu tradusa, care
„espterii“ Benedek si Bardosi, dupa ce fura jurati, o
reducu la adeveratulu ei intielesu. Apoi se redica
procurorulu generalu spre a-si motivà acus'a precum
urmedia:

Onorati Domni jurati! Dumnavostra ati intie-
lesu d'in actulu de acusatune care s'a cetitu, cã obiectulu acu-
sei lu-formedia trei articii cari au aparutu in foi'a politica
„Federatiunea“ ce se edã aici in limb'a romana, si pe basea
cãror'a proprietariulu, editoriu si redactoriu respundia-
torulu alu foiei numite, dlu Alesandru Romanu, se acusa cã d'in-
sulu in acesti articii si anume in articii cuprinsi in Nr. 25,
28, si 38 au atitiatu si agitatu pentru desolvarea faptica a
unitãtii de statu a teritorieloru tienatorie de s. corona a Un-
gari, pentru schimbarea violenta a constitutiunii si pentru ne-
supunere la autoritãtile legali, si prin aceta au comisu re-
petitu delictulu cuprinsu in §. 6. alu legii de presa.

D'in cuprinsulu actului de acusatune, pre cum si d'in
articii cari formeza basea celui d'antãiu si cari vi s'au im-
partesitu in traducere autentica si detaiatu inca ati vdeiatu,
cã acesti articii ataca uniunea Transilvaniei cu Ungari'a
statorita la 1848 pre cale legale, dreptulu legislativu alu die-
tiei unguresci si acele legi fundamentale cari s'au creatu si
sanctiunatu in privint'a deplinei uniri a Transilvaniei cu Un-
gari'a sub unu singuru guvern si pre basea cãror'a uniunea
ambeloru tiere s'a si executatu.

Pentru orientare afu cu cale, ba pentru ca acus'a sê se
pota judecã dupa cum se cuvine, afu de lipsa a revocã, pre
scurtu, in memori'a onoratorulu domni jurati legile si a aminti
faptele de dreptu publicu pre cari se baseza unirea Transilva-
niei cu Ungari'a si cari au avutu de rezultatu unitatea gu-
vernului Ungariei si Transilvaniei.

Unirea Ungariei si a Transilvaniei au decis'o cu soleni-
tate diet'a legale a Ungariei si Transilvaniei si conclusele
acestor diete au primitu inca in 1848 sanctiunea Maiestatei
Sale Ferdinandu V, regele incoronatu si apostolicu de pre
stancia si Marele principe alu Transilvaniei, si s'au radicatu
la valoare de lege.

Despre unirea Ungariei si a Transilvaniei si respectivu
despre deplin'a unire a Transilvaniei tienatorie de coron'a
Ungariei sub unu guvern trataza VII Art. de lege d'in Po-
sionu 1848 si I Art. de lege d'in Clusiu 1848. Celu d'antãiu
primi sanctiunea in Posionu la 11 aprile 1848, celu d'in ur-
ma, adeca celu transilvanu, se sanctiunã in Innsbruck la 10
iuniu si respectivu la 11 iuliu 1848.

Pre basea acestei legi create de legislativ'a ambeloru
tiere si sanctiunate de regele si principele incoronatu, uni-
nea deplina se osecutã in fapta inca in acel'a-si anu si se roa-
lã in prasse; pentru cã represintantii Transilvaniei, cari fu-
ra alesi pre bas'a legii electorale, cuprinsa in alu II art. de

lege d'in Clusiu 1848, basata pre represintantia poporala si
santiunata in acela-si modu, luara parte la adunarea nati-
nala comuna, deschisa in Pest'a la 2 iuliu 1848, era strafa-
rmarea administratiunii interne a Transilvaniei, care prin
uniune deveni necesaria, si cu care ministeriu ungurescu fũ
incredintiatu prin lege, inca se incepuu in parte. Evenim-
tele triste, cari la 1848 si mai tardã impededera rezultatele
binefacatorie, cari se acceptau de la nou'a intrunire a tiere-
loru sorori, si nimicira tote sperarile, cari fia-care patriotu
adeveratu le nutriã in peptulu sêu, sunt pre cunoscute, de
cãtu ca sê mai fũ silitu a me ocupã cu amintirea sêu detaia-
rea acelor'a. Pentru aceea trecu preste acestea, pre cum si
preste esperimintele diverse, preste doosebitele sisteme si
provisoriele si mai doosebite, si vinu la tempnu, in care
multiamita provedintiei, principiulu continuitãtii de dreptu a
ajunsu la triumfu si la valoare. Atunci fũ un'a d'intre cele mai
soleme manifestatiuni ale coronoi, cã diet'a Transilvaniei se
conchiamã prin rescriptulu regescu de la 1 septembrie 1865
la Clusiu pre 19 noevre a aceleia-si anu, si i-se propuse ca
obiectulu exclusivu si unicu alu consultatiunii esaminarea arti-
cululu de lege de la Clusiu 1848 despre uniunea Ungariei si a
Transilvaniei.

Aceta dieta in pre umilit'a sa adresa de la 18 decem-
bra a aceleia-si anu a arãtatu in privint'a contopirei Ungariei
si a Transilvaniei, cã ea recunoscce articolulu VII de lege de
la Posionu si art. I de lege de la Clusiu 1848 ca legi cu de-
plina valoare de dreptu si santiunato, si pentru ulterior'a re-
gulare a uniunii, infintiatã legalminte intre ambele tiere so-
rori, sêu pentru esecutarea detaiata a uniunii privesce de
competente singuru si numai diet'a comuna d'in Pest'a.

Adresei acum amintite urmã nemidi-locitu gratiosulu
rescriptulu regescu de la 25 decembrie 1865, in intielesulu ca-
rui-a M. S. s'au induratu a concede, ca si Transilvania sê si-
pota tramete represintantii sei la Diet'a de incoronare a Un-
gariie dupa legea electorala d'in 1848, ce dupa cum se scie,
se si intemplã, era diet'a d'in Clusiu se amenã pana la dispu-
setiunea ulterioara.

Era dupa ce se constitui guvernulu ministerialu respun-
dioriu ungurescu si maiestatea sa regele nostru apostolicu
se incoronã fericesce pre langa manifestarile de bucuria si
multiamire ale natiunii, diet'a d'in Clusiu fũ disolvata definitivu
prin unu gratiosu rescriptulu regescu de la 20 iuniu 1867, pro-
vediuu cu contraemnarea ministrului presedinte, era altu
rescriptulu regescu datatu totu d'in aceea-si di si asemenea
provediuu cu contrasemnarea ministrului presedinte scose
d'in valoare conclusele dietei provinciale de la 1863, d'in Sibiu,
spunendu-se in ambele rescripte regesci, cã dupa determina-
tiunile consunatorie a VII art. de lege d'in Posionu, si a I
art. de lege d'in Clusiu 1848 statorirea detaiuriloru uniunii,
pre cum si deslegarea definitiva a totoror cestiuiloru, cari
atingu afacerile interne ale Transilvaniei, nu se pote, face de
cãtu prin legelativ'a comuna si unita d'in Pest'a.

Prin aceta asiã dara se restaurã deplinu uniunea, si
legile, cari trataza despre contopirea Transilvaniei cu Un-
gari'a, cari era-si legara Transilvania cu Ungari'a intr'unu
statu, respective sub unu guvern.

Si aceta unire sub unu guvern stã dupa deslegarea
practica intr'aceea, cã guvernulu autonomu propriu, legisla-
tiv'a doosebita si cancelari'a de curte diriginte a Transilva-
niei se desfiintia definitivu, si cã tier'a se impartasiesce acum
la diet'a comuna unguresca si se guverneza si administreza
in comunu si intr'una forma cu celealte parti ale Ungariei
proprie.

Inse in urm'a acestei uniuni realizate in modulu ace-
stu-a legalminte si in fapta, intre ambele tiere sorori, consti-
tutiunea Transilvaniei in privint'a legislativiei si administra-
tiunii tierei (de-ora-ce acestea facu unirea sub unu guvern)
patimi una schimbare esentiala. Pentru cã e siguru, cã sub
conceptulu constitutiunii nu se intielege numai marginirea
puterei domitorie, ci si drepturile de guvernare si legisla-
torie ale natiunii, pre cum si cercuscieria modulu legisla-
toarei si administratiunii de statu, de-ora-ce acestea for-
meza una parte esentiala a fia-carei constitutiuni.

Este chiaru asiã dara, cã acelu-a, care ataca uniu-
nea, ataca o cestiune de constitutiune comuna pentru Un-
gari'a si Transilvai'a, ataca constitutiunea comuna intr'una par-
te principala si esentiala.

Premiendu aceste-a pentru cunoscint'a obiectului si
pentru orientare, si tienendu-le in vedere, voiu trece la ana-
lisarea articoliloru incriminati, si voiu documentã cu de-a me-
nuntulu, cã ei ataca unitatea perfectã de statu a Ungariei si
Transilvaniei, agita pentru disolvirea acesteia, pre cum si
pentru schimbarea violenta a constitutiunii si pentru nesu-
punere la autoritãtile legale.

Articolulu aparutu in nrulu 25 alu foiei d'in cestiune

sub titulu „D'in Transilvania“, amintesce in midi-loculu ali-
neei a dou'a de una epistola volanta, in care romanii d'in
Transilvania se provoca, ca sê dee votu de neincredere depu-
tatorulu romani d'in Transilvania, cari petrecu la diet'a d'in
Pest'a, si pornindu articolulu d'in acestu puntu de vedere dice
d'in cuventu in cuventu urmatoriele:

„Noi, antiuniunistii, pre deputatii romani transilvani
d'in diet'a Pestei nu i-amu recunoscutu si nu-i recunoscemu
nici de represintanti ai patriei, nici ai natiunii nostre, ba ne
dore rêu, cã s'au aflatu si romani, cari au luat parte la ale-
gerile acelor'a; de ace'a noi nici cã vomu alunecã vreodata
a-i trage la vr'o raspundere pentru actiunile loru politice.
Faca ori cum le va placè, numai sê nu indrasnesca a dice
vreodata, cã ei au reprezentatu patri'a si natiunea. Noi nu
recunoscemu acestu dreptu nici la totalulu numeru a lu de-
putatorulu de tote nationalitãtile, alesi d'in Transilvania la
Pest'a, d'in caus'a cã nu recunoscemu valorea legii octroate
si aristocratice, dupa care au fostu alesi, si nu o vomu recu-
nosce in tota viet'a nostra, macaru de anu si peri toti sub
apesare.“

Ca corolariu articolulu adauge, „cã cu antiuniunistii nu
s'aru potè face invoiela, de cãtu pre bas'a diplomei Leopoldi-
dine, si sub conditiunile, cari si le-a rezervatu Croati'a.“ La
prim'a vedere i se pare omului, cã autorulu articolulu voiesce
sê arete numai parerea respandita in cercurile antiuniu-
nistiloru.

Era deca considerãmu lucrulu mai de aproape, este inve-
deratu, cã autorulu si-a espresu propri'a s'a pavere, propri'a
sa convingere.

Aceta o justifica si o documenteaza corolariulu cuprin-
su in articolulu memoratu si citatu d'in cuventu in cuventu,
care autorulu l'a espresu nu ca parerea altoru-a, ci ca pro-
pria sa convingere, si care nu numai ignoreza deplinu uniu-
nea statorita pre cale legala, ci cuprinde negarea directa si
precisa a aceleia-a, provocandu, ca Ungari'a sê pacteze de
nou cu Transilvania pre bas'a unei carte biance.

Aceta o documenteaza mai departe alu doile articii in-
criminate, adeca celu d'in nrulu 28 alu „Federatiunii“, care
se alatura langa articolulu conducatoriu precedentu, si in a ca-
rui alinea 7 autorulu comunica una epistola d'in Clusiu, si
dechiara apriatu si precisu, cã nu consonte cu corespundiu-
tele; „cã-ci“, dice elu, „dupa convingerea sa intima maiori-
tatea romaniloru transilvaneni nu recunoscce pre deputatii ro-
mani d'in Transilvania, cari au venitu la Pest'a, ca represin-
tantii patriei si ai natiunii romane, si prin urmare nu recuno-
scc dreptulu acestorulu deputati, a lucrã sêu a tacè in corpora-
tiunea legelativa in numele patriei si alu natiunii romane.“

Dupa aceta inse se provoca invederatu la unu numeru,
precedente alu foiei, care nu e altulu decâtu nrulu 25, si re-
petiesce acum ca convingerea sa propria, cã romanii nu recu-
noscu dreptulu represintativu alu totoror deputatorulu trans-
ilvaneni, „cã-ci“, dice era-si, „candu e vorb'a de nedepen-
dint'a si autonomi'a tierei loru si de drepturile loru nationale
atunci diet'a d'in Pest'a n'are nimicu de a decide.“

In pasagiulu acestu-a autorulu espriame mai departe ca
convingerea sa propria, „cã natiunea romana nu si-a alesu
represintantii, pentru ca acesti-a in diet'a Pestei sê o despoie
de patri'a si drepturile sale; si pentru cã la aceta n'a alesu
pre nime, asiã nici nu recunoscce pre nime de indreptatitu, a
face sêu a nu face ce-va in numele ei.“

Nu mai incupe dara nici una indoiela, cã intre cei doui
d'antãiu articii incriminati, adeca cei d'in nrulu 25 si 28, esi-
ste una legatura atãtu de strinsa, in cãtu acei-a nu se potu
dejudecã separatu, ci la oialta si in legatura comuna; si anu-
me articolulu d'in nrulu 28 justifica pre deplinu presupunerea,
cã autorulu si in celu d'antãiu articii incriminatu a espresu
parerea sa propria si respective parerea foiei sale, candu pre
langa negarea uniunii prochiama cu voce inalta, cã deputatii
transilvaneni nu represinta Transilvania, si cã d'insii nu
sunt indreptatiti, a aduce concluse despre Transilvania in
diet'a d'in Pest'a.

Trecu acum la articolulu de sine statoriu, aparutu in
nrulu 38 alu „Federatiunii“ sub titulu „Romanii in dualis-
mu“, prin care se comite repetitu delictulu normatu in
§-ulu 6 alu legii de presa.

Coresponditoriu titulu sêu, acestu articii se ocupa de
interesulu romaniloru transilvaneni d'in punctulu de vedere alu
forme presinti de guvernare in imperiu, si ajunge la conclu-
siunea, cã d'insii, adeca romanii transilvaneni, prin impaca-
tiunea de la 1867 si prin dualismulu legalminte statoritu nu
numai cã n'au castigatu nimicu, ci d'in contra au perdutu
totu, ce e santu unei natiuni.

Cu privintia la referint'a de dreptu publicu a Transil-
vaniei cãtra Ungari'a se dice apriatu in alineele 4 si 11 ale
articolulu, cã aceste doue sunt necompatibile, mai departe se

dice, că românii stau cu totul pe altu teren de dreptu publicu, de câtu sê ascepte sêu sê castige ce-va de la dualismu.

In alineele 18, 19 si 20 se dîcu urmatoriele:

„Noi nu recunoștemu Parlamentulu Ungurilor, ca unulu incompatibilu cu dreptulu tieriei nostre, pentru că independența tieriei nostre este Paladiulu tuturor drepturilor civile, politice si religioșe; droptulu legislațiunei proprie este o parte esențială a constituțiunei nostre, care prin altu parlamentu nu trebuie nice sê se controleze.

Noi nu recunoștemu uniunea, că-oi e facuta prin forția, ér nu prin invoire comuna.

Noi nu recunoștemu poterea si valoarea legiloru, pana nu vomu avê o lege electorală corespundictoria pusetiunii si intereselor nostre in statu.“

Prin aceste cuvinte, cari e cu nepotinta a le întielege réu, se nega apriatu si de a dreptulu nu numai uniunea basata pre legi santiunate si multiamita prevedintiței, deja realizata, ci si dreptulu de a aduce concluse, respective dreptulu legelatoriu alu dietei si validitatea legiloru create si creande pre calea legelativei constituționalo.

Dniloru mei! D'in acestea poteti vedê, că artiellii incriminati nu numai ataca unitatea de statu a Ungariei si Transilvaniei, statorita legalminte prin uniunea santiunata, ci si-au propusu ca scopu disolvirea faptcea a unitatii depline de statu a teritoriului santei corone ungare.

Mai cu sema se vede acést'a d'in aline'a 16 a articolului d'in nrulu 38, in care se condamna nesuintiele romaniloru, cari stau pre terenulu legalu si cari s'au intrunitu spre a realiză statulu magiaru.

Acést'a se vede d'in aline'a 11 a articolului, in care se statorosece activitatea acum unicu posibilă a romaniloru, că fatia cu Bud'a-Pest'a au sê-si apere celu putienu vetr'a si altarietele.

In modu forte capabilu se ilustroza acést'a nesuintia si prin aline'a 5 a articolului, in care românii, cari s'au abatu de la terenulu nelegalu de mai nainte pre terenulu constituționalu, sunt dati prada batjocurei si disprețiului, si adeca mai vertosu, pentru că n'au apretiatu si au numitu bancnote fără ipoteca conclusele dietei d'in Sibiu de la 1863—64, cari ca eșfusu patentei d'in fauru au ruptu si Transilvani'a d'in unitatea teritorială a coronei santului Stefanu.

Si deca asemenâmu sentințele amintite ale articolului d'in cestiune cu celelalte pasuri ale articolului, in cari nu numai uniunea se nega simplu, ci si dreptulu dietei comune, de a potê aduce concluse despre Transilvani'a; — deca pre langa aceste-a vomu consideră si spiritulu ostilu, ce pe trunde întregulu articlu, atunci fără voia precumpenesce convingerea, că articolulu nu considera de locu acea legatura legală, de dreptu publicu, care a legatu si lega pre Transilvani'a de Ungari'a, ci voiesce a vindică Transilvaniei in întregulu imperiu una pusetiune de dreptu publicu, pre cum a fostu cea creata prin patent'a d'in fauru 1864, si care a ruptu Transilvani'a faptice si definitivu de Ungari'a.

In ochii mei, dnloru, nu mai este nici una indoielă, că acelu-a, care condamnă nesuintiele patriotice si basate pre legi santiunate pentru realizarea statului magiaru; care d'între cele doue centre unice possibile: Vien'a si Pest'a, pre cestu d'in urma lu-répinge de totu; acelu-a, care numai fără voia se îndestulesce fără conclusele dietei d'in Sibiu, si care nega de-a dreptulu estinderea sferei de dreptu legelativu a dietei ungare a supr'a Transilvaniei, — că acelu-a a scrisu pre flamur'a sa disolvirea si adeca disolvirea faptice a unitatii depline si de statu a ambeloru patrie.

(Va urmă.)

Dieta Ungariei.

Siedinti'a casei represintantiloru, ținuta in 5 diecemvre.

Presiedinte: Szentiványi; notariu P. Mihályi. D'in partea regimului: Gorove, Lónyai, Andrásy.

Se autentica protocolulu siedintiei trecute. Bar. Iuliu Nyáry anuncia, că proiectele de legi des pre uniunea Transilvaniei cu Ungari'a si despre cestiunea naționalitatiloru s'a primitu fără vr'o modificare in cas'a magnatiloru. Se îe spre cuoscintia.

Ordinea d'flei chiama la discussiune proiectulu de lege relativu la regulamentul casei.

C. Bobory dorește, ca camer'a sê decida, că deputatii denumiti de oficiali sê nu se pota realege.

Deák ar' fi doritu, ca acestu obiectu sê se fia delaturatu de asta-data. Parerea sa este, că in venitoriu sê se introduca principiulu incompatibilitatii. Vorbitorulu presinta apoi unu proiectu de lege des pre unu împrumutu de 2—3 milioane in favorulu cetății Pest'a cu 60% si amortisatiune de 33 ani. Pentru acestu împrumutu, oratorele cere tote beneficiile, de cari se bucura institutul de credetu fonciaru magiaru.

Ivánka ar' dori acele-a-si beneficiu pentru unu împrumutu alu cetății Bud'a, contractatu cu asemene condițiuni.

Cu privire la motiunea lui Bobory, presiedintele declara, că s'a facutu dispusetiunea, ca tote motiunile, proiectele de legi, proiectele de resolutiune sê se induca intr'unu registru, carele se va presintă camerei in d'fielele cele mai d'aprope. Camer'a va otari, candu se voru pertrată aceste proiecte.

P. Nyáry dorește, ca motiunile lui Bobory si Deák sê se îndrumeze la siedinti'a sectiunei, carea se va ținê dupa a media-di, pentru ca comisiunea sê pota reportă in siedinti'a de mane despre ambele motiuni.

Presiedintele roga pre membrii sectiuniloru ca sê convina la 4 ore dupa a media-di.

Almásy presinta una petitiune d'in partea comunei Adács.

Urmeza afacerea petitiuniloru. Vorbira in obiectu Deák, Justh, Tisza si in fine Bónis, a carui motiune s'a primitu; adeca sê enuncie camer'a, ca petitiunile adresate ministeriului sê se tramita acolo, éra cele-lalte, d'in caus'a scurtimei tempului, sê se reserve pentru sesiunea venitoria.

Presiedintele anuncia obiectele, cari se voru pertrată dupa a media-di.

P. Királyi cetesce raportulu comisiunei esmise pentru elaborarea regulamentul casei. Se primesce in genere si, cu unele modificatiuni, si in specie.

Inainte de a se pertrată § 27, c. Iuliu Andrásy presinta urmatoriele legi santiunate: Articlu de lege in caus'a lineei ferate Aradu-Temisiora, — articlu de lege despre inarticularea metropoliei gr.-cat. de Alb'a-Iul'ia si a episcopatelor de la Lugosiu si Gherl'a.

Siedinti'a se va continuă la 5 ore d. a.

Siedinti'a de dupa media-di. Presiedinte: Gajzágó; notariu: Ales. Bujanovics. D'in partea regimului: Eötvös, Wenckheim, Lónyai.

Bar. Iuliu Nyáry, notariu alu casei magnatiloru, anuncia, că proiectele de legi despre pensiunile comuni si despre espropriarea pentru Bud'a-Pest'a s'au primitu d'in partea casei magnatiloru.

Ordinea d'flei: Proiectulu de lege despre amortisarea detoriei societății lineei ferate d'in ținutul de Tis'a.

Proiectulu întregu se primî.

Urmeza discussiunea proiectului de lege despre întrebuintiarea împrumutului contractatu pentru construirea lineelor ferate si a canaleloru.

Facundu-se putiene modificatiuni la punctele c) si d), se primî testulu comisiunei centrale.

Zsedényi este de opiniunea sê se omite punctulu e) de la §-ulu 1.

Hollán partinesce testulu.

Camer'a primesce testulu originale cu 118 contra 111 voturi.

Coloman Ghyczy presinta urmatoriu proiectu de resolutiune: Se provoca ministeriulu, ca sê presinteze camerei unu proiectu de lege particulariu pentru împreunarea curtiloru lineelor ferate d'in Pest'a si Bud'a prin una cale ferată si prin una punte stabile preste Dunare si pentru edificarea unei curti centrale de căi ferate in Pest'a, si că si pana atunci sê inchiaie una conventiune cu societatea punctii de feru.

Proiectulu de resolutiune alu lui Ghyczy se primî cu unanimitate.

Siedinti'a camerei represintantiloru ținuta in 6 diecemvre.

Presiedinte: Gajzágó; notariu: Bujanovics. D'in partea regimului: Gorove, Horváth, Lónyai, Eötvös, Festetics, c. Andrásy.

Dupa autentizarea protocolului siedintiei trecute, presiedintele face cunoscuta una epistola a ministrului presielinte Andrásy, prin carea se anuncia, că inchiaierea solemnă a sesiunei dietali presinte se va întimplă in palatiulu regescu la 10 l. cu rinte.

Presiedintele anuncia apoi una petitiune d'in partea cetății Neoplant'a pentru tragerea la raspundere a ministeriului de interne d'in caus'a suspenderei corporatiunei representative si a oficialiloru acestei cetăți.

Fodroczy, deputatu croatu-slavonu, interpeleza pre ministrulu de resbelu, că prisosulu fetioriloru inrolati in anulu trecut in Croatia compută s'ava in inrolarea de estu-tempu?

In absinti'a ministrulu de resbelu, Horváth cere interpelatiunea in scrisu.

In numele sêu si alu mai multoru consoci ai sêi, Emericu Ivánka interpeleza pre ministrulu de resbelu, că facutu-a dispusetiunile necesarie pentru aplicarea honvediloru d'in 1848—9?

I. Várady presinta unu proiectu de resolutiune pentru regularea cestiuniloru feudali de posesiune, si pentru introducerea egalității de dreptu si desființarea privilegiiloru pre terenulu materiale. (Se va tipari si distribu.)

Csengeri cetesce raportulu comisiunei centrale in caus'a împrumutului Pestei.

Se cetesce raportulu comisiunei centrale des pre incompatibilitate. In acestu obiectu, Nyáry presinta una motiune, care se va tipari si pertrată de o data cu raportulu.

Se voteza definitivu mai multe legi relative la căi ferate si împrumuturi.

Ordinea d'flei: Proiectulu de lege despre cestiinti'a tribunaleloru militari.

Vorbira in cestiune Ivánka, Simonyi, Balt. Horváth, Deák, Csanády, Berzenczey, Bónis, Schwarz si Csiky. — Proiectulu se primî in genere si ca base a discussiunei speciale.

C. Andrásy respunde la interpelatiunea deputatului Fodroczy, că cei 1000 de fetiori croati se voru compută in inrolarea de estu-tempu.

Fodroczy este multiamitu cu responsulu.

Deák roga camer'a, ca comisiunea ce are a fi insarcinata cu controlarea detorieiloru pendinti sê se alege in siedinti'a de mane.

Siedinti'a se suspinde la 2½ ore, si se continua la 5½ dupa amedia-di sub presiedinti'a lui Gajzágó si notariatulu lui Paiss, asistandu d'in partea regimului: Andrásy, Eötvös si Horváth.

Berzenczey interpeleza pre ministeriulu întregu, pentru ce nu i-s'a respunsu la interpelatiunile de mai inainte, si candu va primî respunsu la interpelatiunea presinte?

Vállyi se plange pentru doue proiecte de legi presintate prin elu in interesulu honvediloru, si se roga, ca camer'a sê le îndrumeze la comisiuni.

Presiedintele anuncia mai multe proiecte de legi, cari ascepta discussiunea.

Camer'a decide, că se voru pertra a tote.

Ordinea d'flei: Discussiunea speciale a proiectelor de legi relative la tribunalele militari.

Balt. Horváth se roga pentru primirea testului comisiunei centrale.

Notariulu cetesce titulu. Se primesce.

D'in caus'a unor neintielegeri, Horváth ministrulu roga presiediulu ca sê suspenda siedinti'a. Asta se si faci.

Se cetira apoi modificatiunile facute de casa magnatiloru la proiectulu de lege despre espropriatiune.

Presiedintele întreba pre ministrulu justitiei si pre represintanti, daca au de a face ce-va observatiuni.

Horváth se declara multiamitu si se roga ca pertratarea sê se întemple numai decātu dupa puncte. Punctele diverse se primescu, si se voru împartesi in modulu indatațatu casei magnatiloru.

Siedinti'a se inchiaia.

Cuventarea deputatului Miletics

ținuta in siedinti'a d'in 26 noemvre a casei represintantiloru.

(Urmare.)

Deca natur'a aru fi voitu a duca pre omeni la perfeptiune pre alta cale, si nu pre calea naționalitatiloru, n'aru fi creatu limbe diverse, si prin aceste națiuni diverse.

Nu! natur'a nu cere unitate limbistica, ci armonia națională in idee si armonia morală in nesuintie, cari ducu la umanitatea adevărata sêu la afinitatea spirituală a omeniloru. Pre cum lumea fisicală si-arota avuti'a sa in specialitatea corporiloru, ér' armonia in unitatea sêu consonanți'a legiloru naturale, asié lumea morală areta avuti'a spiritului in specialitatea naționaliloru, ér' armonia in ide'a sublimă a umanității, care unesce tote națiuni si le conduce la una tienta.

Dar' se potê că in cele dîse aru zacê numai misiunea culturală a naționalității, sêu justificarea culturai, noi inse pretindemu recunosceră si apretierea politică a naționalității nostre, pretindemu, ca naționalitatea noastră sê fia si elementu constitutivulu alu politicei naționale.

Istori'a inse areta, că cultur'a nu potê sustă si nu potê dură fără insemnatatea limbii naționale. Deca limb'a oreării națiuni n'are insemnatate politică; deca nu potê influența a supr'a tuturor cercuriloru, prin urmare si a supr'a cercuriloru vietiei publice politice; deca barbati, cari lupta pentru consciința si cultur'a națională, nu potu lucră, ca atari, in vietia politică; deca literatur'a mai înaltă si de specialitate a unei națiuni e scosa faptice de pre terenulu concurentiei de cultivare, pentru că pretensiunile mai înalte si de specialitate nu numai se potu îndestuli d'in literatur'a altoru naționalități si limbe, ci pentru practicitatea vietiei politice si trebuie sê se îndestulesca d'in literatur'a straina; deca literatur'a unei naționalități se marginesce numai la necesitatea primitivă a masei naționale, ér' florea întielegintiței naționale, spre a si-castigă si asigură insemnatate corespundictoria capacității sale in vietia publică si politică sêu in panteonulu literaturai, e faptice constrinsa a si-parasi națiunea sa, atunci naționalitatea, care n'are insemnatate politică, pre langa totă libertatea in alta privință, remane una flore, pe care o bate ori-ce bruma, si nu va fi arbore, care creșce in susu si si-întinde cu mandria ramii sêi in tote partile.

Deca Bach sêu Scherling aru fi voitu a restitui constituțiunea naționalei magiare si a asigură institutiunile cele mai liberale sub condițiunea, ca limb'a magiara sê nu aiba insemnatate in vietia statului si a politice, ci limb'a germană sêu ori-care d'între cele mai culte limbe, care aru fi accesibilă pentru întieleginti'a naționale, — națiunea magiara fără indoielă aru fi respinsu acelu ofertu.

Toomai acést'a caracterizeza tempulu de asta-di, că națiunile nesuescu, a castigă naționalității si limbii loru insemnatate in vietia politică si in organismulu statului. Acést'a e

forte naturalu. Nationalitatea in sensulu strictu e bas'a cea mai naturala a organismului de statu, de una parte pentru că limb'a ca fundamentulu esentialu alu natiunalitatii e totu-odata si organulu functioniloru statului, de alta parte pentru că funcțiunile aceste sunt tocmai in interesulu natiunii, asiè dara trebuie implinite in limb'a natiunii, si in fine pentru că natiunalitatea si fàra asiè numitulu contratu de statu aduna pre omeni si cetatiani in o unitate de statu sèu in una parte a unitatii.

Candu dèu, că natiunalitatea e factoru politicu si de statu, nu mi-vine a cugetà, că aceea e uniculu si exclusivulu factoru; interesele libertatii si ale vitiei publice au mare influentia in dèu'a de asta-di asupra organismului de statu, si staturile cu una natiunalitate nu se potu organizà in tempulu de asta-di ca staturi exclusivu natiunale, in cari ai potè restringe drepturile omenesci ale strainiloru, sèu in cari detorintie civile si politice s'aru clasificà in cutare mesurà dupa natiunalitate; nu mi-vine a cugetà mai departe, că natiunalitatea aru fi factoru politicu si de statu in totu loculu in aceea-si mesura; acèst'a depinde de la cercustarile istorice, geografice si etnografice ale staturiloru; intr'unu statu, in care se afla numai una natiunalitate sèu de la prim'a origine, sèu in urmarea asimilatiunii, sèu in care celelalte natiunalitati disparu fatia cu natiunalitatea principala si pote nici nu au insemnate culturala, — acolo cele doue idee de natiunalitate si de statu coincid, si statulu porta tipulu unei natiunalitati; unde una natiune, care in privint'a geografica si etnografica, si conformu conditiuniloru culturai si ale bunastarii publice aru potè formà unu statu, e impartita in mai multe staturi, acolo principiulu natiunalitatii disolve staturilo sustatorie, si formeza staturi noue, ca in Itali'a si Germani'a; unde exista mai multe natiuni, sèu parti de natiuni, cari sunt legate la olalta prin referintie geografice, istorice sèu prin alte interese comune, si cari in urmarea cantitatii loru numai in legatura sèu comunitate potu sustà, si numai asiè se potu desvoltà, acolo natiunalitatea n'are putere solutiva, ci in cutare mesura are putere constitutiva, si adeca intr'atât'a, in câtu recerit interesele natiunalitatiloru, si in câtu se unesc de una parte cu interesele libertatii constitutiunale; statulu cu mai multe natiunalitati trebuie sè porte caracterulu fia-carei natiunalitati, deca nu voiesce a face elementele natiunalitatiloru elemente solutive.

Acèstui caracteru i-se potè dà expresiune politica in doue moduri: prin federatiunea de statu, in care numai dreptulu publicu alu legelatiunii si supremei administratiuni pote fi obiectulu organizarii dupa natiunalitati, — sèu prin aceea forma a organismului de statu, care nu se referesce la centrulu statului, ci la periferi'a lui, la administratiunea politica, judetiala etc., care are de a face nemidi-locitu cu cetatiani, a supr'a carei influentia nemidi-locitu cetatiani, care cade in sfer'a asiè numitulu guvernamentu propriu (autonomia). Colo se dà natiunalitatii expresiune de dreptu publicu, ici in sensulu strinsu expresiune politica.

Ungari'a e unu statu, care trebuie sè dèe expresiune ambelor caractere, deca voiesce a indèstuli natiunalitatile; trebuie sè dèe expresiune de dreptu publicu fatia cu acele tere, cari, ca atari, se tienu de sant'a corona, si expresiune mai stricta politica in Ungari'a propria. Ungari'a are si basa istorica la acèst'a; in casulu primu in referintie autonome ale tierelor Croatiei, Slavoniei, Dalmatiei si Transilvaniei; in casulu alu doile cu privintia la natiunalitati in institutul municipieloru Ungariei proprie.

Cestu d'in urma e punctulu nostru de vedere in cestiunea natiunala d'in Ungari'a propria.

D'in acestu punctu de vedere pretindemu pentru natiunalitatile d'in Ungari'a :

1. ca diferitele natiuni d'in Ungari'a sè fia recunoscute ca atari.

2. că in acele municipie, in cari locuitorii sèu preste totu sèu in maioritate se tienu de una natiune, faptulu acestu-a sè fia determinantu pentru caracterulu limbii oficiale si alu municipiului.

3. ca municipiele mestecate, luandu in consideratiune referintie geografice si etnografice, si posibilitatea administratiunii publice, sè se arondeze dupa natiunalitati.

Recunoscerea natiuniloru ca atari o pretindemu antaiu, pentru că aceea e bas'a natiunalitatii, de ora-ce natiunalitatea conditiuneza natiune, a carei personalitate morala si particularitate natiunala sè o esprime; a dou'a, pentru că aceea e bas'a egalei indreptatiri a natiunalitatiloru; a trei'a, pentru că si istori'a Ungariei, si codicele legiloru fundamentale ale Ungariei — Tripartitul — recunosec natiuni diferite.

In contr'a acestor'a se argumenteaza: 1) că natiunile d'in Ungari'a, afara de cea magiara, sunt numai parti ale altoru natiuni, partile inse nu se potu numi natiune, că-ci atunci aru urmà, că sunt mai multe natiuni de un'a si aceea-si natiunalitate; 2) că intr'unu statu numai una natiune politica pote esiste; 3) că numirea diferiteloru natiuni in codicele legiloru ungare se dateza de pre tempulu acelu-a, candu domnià neegalitatea, candu natiuniloru singuratece, ba inse-si corporatiuniloru li-s'au fostu datu privilegie, sè si-administreze justiti'a dupa dreptulu loru propriu, si că tote acestea nu potu sustà pre tempulu dreptului unificu politicu si civilu.

Asertiunea d'antaiu nu stà; pentru că partile natiuniloru nu inceta a portà numele natiunii, si a esistà ca natiune, deca natiunea e impartita in mai multe staturi, că-ci de aci aru urmà, că atare natiune aici nu existe, èr' fratii nostri magiari de siguru nu voru negà, că existe natiune polona, de si e impartita in trei staturi, si nu voru dèce, că polonii d'in Ga-

lit'i'a nu se potu numi natiune polona; nime nu pote negà, că existe natiune anglesa in Marea-Britania si in Americ'a de nordu; si că existe natiune germana, de si e impartita si in dèu'a de asta-di in mai multe tere. In Elveti'a se afla parti d'in natiune germana, francesca si italiana, si pentru aceea §-ulu 9 alu constitutiunii sale totu-si dèce: că tote trei limbete tierii: limb'a germana, francesca si italiana sunt limbete „nationale“, èr' „natiunalitate“ conditiuneza „natiunea“; natiunea despartita apare in fia-care parte a sa ca natiune; in fine natiunea slovaca locuesce in totalitate in Ungari'a, asiè dara nu i-se pote denegà numele de natiune.

A dou'a nu sta, că intr'unu statu numai una natiune politica pote esiste. Teori'a despre unic'a natiunalitate politica si despre unic'a natiune politica in statu e falsa. Candu se face in statu amintire despre una natiune, care se considera ca unitate, atunci nu e vorb'a de „natiunea“ genetica, ci de sum'a cetatianiloru fatia cu domnitoriulu, de unu factoru alu legelatiunii fatia cu celalaltu, si atunci natiunea atât'a insemna câtu „populus“, pre cum vorbesce si codicele Ungariei de „populus“, care pre atunci firesce că constà d'in nobilime fàra diferentia de natiunalitate, acum inse e sum'a totoruru cetatianiloru fàra diferentia de natiunalitate, dar pentru aceea „populus“ pote constà d'in mai multe „natio.“ Acèst'a o areta si faptulu istoricu in tierete santei corone. Fratii nostri de natiunalitate magiara celu putienu d'in punctulu loru de vedere nu voru negà, că Croati'a, Slavoni'a si Dalmati'a cu Ungari'a la olalta facu numai unu statu fatia cu staturile straine si fatia cu domnitoriulu, si totu-si nu voru crede, că nu existe natiune croata, si că acèst'a in privint'a politica s'aru potè numi natiune magiara. E falsu, a crede, că numai acea natiune se pote numi natiune politica, care e organizata ca unitate in politica si in dreptulu publicu, care ca natiune eserece drepturile suverane de statu sèu preste totu, sèu celu putienu in cutare mesura; acèst'a a potè sustà prin fortia si nedreptate numai atunci, candu una natiune considerà pre celelalte ca invinse, si eschideà celu putienu o parte a membriloru loru de la participarea la legelatiune si la puterea publica, — dar nu se pote de locu intr'unu tempu, candu membrii fia-carei natiuni posedu in modu egal drepturi politice. Ore esereceza intr'unu statu mai multe natiuni, ca natiuni federate, dreptulu publicu, sèu afla mai cu scopu, a eserece acelu dreptu solidariu, fàra federatiune, ca membrii diferiteloru natiuni, acèst'a nu schimba nimicu d'in natur'a lucrului, si cercustarea d'in urma nu despoia pre una sèu alta natiune de numele de natiune. Deca in Turci'a turcii, bulgarii si grecii aru eserece drepturile publice intr'unu parlamentu, n'aru incetà natiunea bulgara si greca, cu atâtu mai putienu s'aru potè numi natiunea bulgara natiune turcesca.

(Va urmà.)

Cuventarea deputatului Alesandru Mocioni

in siedintia d'in 28 noemvre a dietei ung. la inchiarea debaterii generali a causoi de natiunalitate.

Onorata Casa! Dèu asta data nu voi sè ustanescu atentiunea On. Case prin o lunga cuventare ca si de una-di. Neci asiè fi luatu cuventulu, deca nu credeamu de lipsa a dà câtuva raspunsuri scurte la observatiunile ce le-am auditu. Mai multi dd. deputati si oratori escelinti, de si nu mi-focera imputatiune, totu-si mi pomenira, că in discursulu meu de-unadi am fostu doctrinariu; si era-si cumca doctrinarismulu pote sè fie la loculu sèu aiurca, dar nu in legelatiune, unde cestiunile practice trebuiescu deslegate in modu practic.

Nu sciu in câtu am fostu doctrinariu, neci vreu sè disputu despre acèst'a, dar asiè crodu cumcà la tota intemplanrea interesele poporului si ale tierii capeta, atunci satisfacere mai multa, deca prin lege vomu stabili egalitatea de dreptu, fie chiar pe bas'a doctrinarismului, — de câtu atunci deca nemicimu acèsta egalitate de dreptu, precum o face acèst'a proiectulu comisiunii centrale, de si d'in alta cauza, era nu de felu d'in caus'a d'a incungiurà doctrinarismulu fie chiar la aparintia.

Prè onor. ablegatu Giorgiu Bartal a privitu cestiunea d'in punctulu politice mai nalte si a dèu cumcà deslegarea acestei cestiuni asta-di nu mai este o cauza eschisivu patriotica (interna), — si cumcà sustienerea paci universali, celei atâtu de amenintiate, pretinde consolidarea imperatiei austro-unguresci.

Eu n'amu facutu cunoscintia cu politic'a mai nalta, si de aceea am crediutu pururea cumcà numai unic'a politica e buna, adeca: politic'a dreptului. De altminte, atât'a potu spune si in politic'a nalta, cumcà de si dorescu sustienerea paci universali, pacea lumii, totu-si abiè potu crede că imperiulu austro-ungurescu — ori câtu ar' fi de consolidatu — sè fie in stare a sustienè pacea universala, pe carea o potu turburà atâte alte poteri, unele si mai tari.

Dar' in deslegarea acestei cestiuni nu este problem'a nostra d'a ascurà pacea universala, ci avendu noi o problema, acèst'a nesmintitu e: de a uni tote poteri la eventualitatea unei batalii universale, ca asiè in contelegere toti sè fiu gat'a a privi cu curagiu in fati'a pericolului, ceea ce nu se pote fàra egalitate in drepturi; si tocma ast'a egalitate lipsece d'in proiectulu comisiunii centrale. (Aprobâri.)

De mi se ierta sè spunu impressiunea ce a facut'o a supr'a-mi intregulu decursu alu discusiunii, apoi voi marturisi cum că adeverat'a obiectivitate ce nu s'a perdutu d'in vedere neci de una parte neci de alt'a, mi a fostu spre multumire nu mica, (Miscâri. S'audimu!) dar' cu atât'a mai putienu n'au potutu sè face a supr'a-mi impressiune buna acele cuvinte finali de eri ale unui deputatu, carele intr'atât'a s'a departatu

de obiectivitate, in câtu atacà de a dreptulu regulele de buna cuviintia. (S'audimu.)

Nu vreu sè-lu nemescu pre acelu ablegatu. (S'audimu!) Nu m'a surprinsu, că-ci acèu nu pentru prim'a ora s'a portatu d'insulu astfelu. Se pote că cerculu sèu socialu primesce cu placere asemene portare. Numai de un'a mi pare rêu, si acèst'a intru interesulu lui, adeca cumcà pentru momentu a uitatu, că nu e in cerculu sèu socialu, ci in parlamentu. (Cine a fostu?) Stefanides.

D. ministru alu invetiamentului, tienendu de una-di o cuventare — dupa datina-i — elocinte si emiunte, a dèu intre altele cum că la deslegarea acestei cestiuni, nu trebuie sè acceptamu modulu de privire alu singurateceloru natiunalitati, ci pre alu tierii: că-ci aceste interese sunt identice la tote natiunile. — Purcediendu tocm'a de aci, d. ministru trebuie sè primesca prin consecintia votulu minoritatiei: că-ci deca interesele sunt identice, apoi d'in asta identitate se nasce si identitatea scutului legalu, adeca egalitatea, carea in proiectulu comisiunii centrale nu se pote gasi. Deca nu m'a surprinsu a audì de la d. ministru o argumentatiune emiunte si logica, apoi nu m'am acceptatu la acele cuvinte de la dsa, prin cari dèce, că „sunt multi in credint'a cum că cestiunea de natiunalitate s'a nascutu prin ambitiunea unoru singurateci sèu prin nisuintie si mai dejositorie.“

In adevèru, d. ministru adause, cum că dsa nu crede acèst'a. Eu nu vreu sè intorcu acèsta sentintia, că-ci asiè cadè tocm'a in peccatulu, in care a cadutu d. ministru, nesmintitu că fàra voi'a sa.

A dèu ministrulu invetiamentului cumcà arondarea e medilocu; scopu este domnirea.

Dar' merse mai departe dècundu, că si domnirea e numai medilocu; scopu, in fine, e multiamirea natiunalitatiloru, si cu asta ocaziune ni spuse că nu vre sè esame daca, si in câtu proiectulu minoritatiei ar' potè multiamì pre cele-lalte natiunalitati: pre un'a de securu n'o multiamesce, si acèst'a e natiunea nemtiesca, carea defelu nu pote fi multiamita pre bas'a proiectului minoritatiei.

Numai pe scurtu voi sè spunu diferentia ce existe pentru nemti intre proiectulu maioritatiei si cel'a alu minoritatiei.

In virtutea proiectului minoritatiei, nemtii — precum odata a observatu si d. ministru — nu multu voru dobandi prin arondare. E securu inse, că cele 16 orasio sepusiane voru fi nemtiesci, si sunt in tiera mai multe alte orasio nemtiesci, caror'a proiectulu minoritatiei li dà limb'a propria in afacerile loru interne si in corespundintie externe. Acèst'a nemtii nu voru potè avè neci-odata pre bas'a proiectului maioritatiei: că-ci intr'acèst'a limb'a magiara este eschisiva pentru afacerile totoruru municipieloru.

Dupa proiectulu minoritatiei, nemtiesca pote avè rol'a de limb'a a dou'a in comitate, — asidere in fia-care comitate, unde sunt nemti, pe terenulu justitiei va avè dreptu egal cu cele-lalte natiunalitati. Dupa proiectulu maioritatiei, nemtiesca este eschisa de pe terenulu justitiei tocm'a ca si cele-lalte limbete, afara de magiara, ceea ce au si demustratu dd. deputati antevorbitori.

Dupa proiectulu minoritatiei, natiunea nemtiesca pote sè folosescu limb'a sa propria nu numai in adunàrile comunali si municipali, ci si aici in dieta. Cum că proiectulu maioritatiei o eschide de la acestu dreptu, — e de prisosu se demustru.

Minoritatea dà limbii nemtiesci la universitate drepturile ce le au si cele-lalte, de-si nu tocm'a acele drepturi ce se dau limbii magiare chiaru in proiectulu minoritatiei. Majoritatea vre numai o catedra pentru literatur'a nemtiesca.

Nu potu scèi că proiectulu minoritatiei multiamesce ore pre nemti? dar deca ar' trebui sè aloga intre aceste doue proiecte, apoi credu cum că alegerea nu li-ar' fi anevoiã.

A mai dèu d. ministru un'a, si intr'acèst'a a mersu cu doctrinarismulu dora mai departe de câtu mine, a dèu că „daca in proiectu am prochiama principiulu arondârii, avendu acèst'a o influentia extraordinaria a supr'a administratiunii d'in tier'a intregu: n'amu potè sè-lu otarimu numai ca per tangentem; ci mai antaiu ar' trebui sè satisfacemu unoru conditiuni premergatorie, si mai nainte de tote sè stabilimu unele criterie active ale natiunalitatii, pentru ca asiè sè potemu apoi constata cum că in care comitate care natiunalitate e in precumpenire. Dar dsa nu s'a opritu aci, plecà mai departe afirmandu, că ni trebuie o asiè numita „Jurisdiction-Norm“ pentru a scèi că in care casu, care judetiu e competentu, apoi o procedura separata pentru a scèi decurgerea procesului, inchiarierea lui, a carui-a fine este cum că judecatoriulu va sè condemne pe respectivulu individulu a fi serbu, romanu, sèu nemtiu.“

Marturisescu că la subscrierea proiectului minoritatiei, nu mi-am adusu a minte de aceste greutãti: dar', presupunendu existintia totoruru acestoru greutãti (că-ci e lucru consciintiosu a otari cum că in care comitate care natiunalitate este in preponderantia, si prin urmare pe bas'a maioritatiei a pronuncia limb'a domnitoria), totu-si credu că acelu principiu ar' trebui sè-lu aplicamu cu consciintia nu duplicata ci insiesita mai nainte d'a pronuncia cum că limb'a magiara este cea oficiala in tiera. (Claritate in drepta. Intrerumperi: Asiè e!) Că-ci, on. casa! deca pe bas'a dateloru statitice nu se pote otari carea este limb'a maioritatiei d'in cutare comitate; apoi cu atât'a mai putienu se pote face acèst'a pentru tier'a intregu, — si a nume intru interesulu minoritatiei contr'a maioritatiei.

Dar', on. casa! deca proiectulu minoritatiei ar' dà anse la infintiarea unoru asemene judetie, cari sè condemne pre

individuu a fi serbu, romanu s'eu nemtiu : apoi proieptulu bine-meritatulu deputatu alu Pestei trece peste acestu criteriu obiectiv, trece peste tota procedur'a, peste tote forurile judecatoriesci, si pe fia-care individuu d'in tiera lu condamna de a dreptulu de magiaru. (Iaritate).

D. ministru de instructiune d'ise ca „recunosc cum ca, prin provocatiunea la Belgii si Suietiera, respectivii n'au smintitu loculu ci numai tempulu; ca-ci acele relatii au existata cu multu nainte de una mii de ani.“

Eu inca am provocatu la Belgii si la Suietiera, deci cauta se respundn observatiunilor dlui ministru. La Belgii am provocatu ca se demustru cum ca egalitatea de dreptu nu este in opusitiune cu unitatea si cu idea fundamentala a statulu. — Am provocatu la Suietiera, la statulu federativu, la cantonele sale de poporatiuni diverse, ca se demustru, ca efeptuirea egalei indreptatiri nu este imposibilitate ci tocm'a fapta.

Cont'r'a acestor'a d. ministru mi d'ise ca am smintitu cu veri una mia de ani. Se nu fia cu superare dlui ministru, dar' nainte cu una mia de ani Belgii si Suietiera necei au fostu pre lume, necum se fia avutu relatiunile pomenite.

A provocatu d. ministru la asemenarea ce existe intre conceptele religiunii si cele ale nationalitatii. Acest'a nu se pote trago la indoieala, ca-ci de-si aceste doue concepte diferescu in esinti'a si cuprinsulu lor, dar' convinu totu-si la origine, la efepte si la rezultate, — ca-ci ambele au natur'a ideoloru domitorie. Si tocm'a d. ministru va sei mai bine, cum ca idea libertatii religiozariu nu s'a realizatu deplinu atunci, candu in urmarea frecariloru religiozariu s'a prochiama libertatea consciintei; ci numai atunci candu pro langa libertatea consciintei si cultulu divin publicu — s'a ascuratu si indreptarea singurateceloru confesioni ca atari. Si precum interesele religiozariu nu se potu multiami pro bas'a individulu, totu asi pretensiunile nationali nu se potu multiami pro bas'a individulu, ci numai pro bas'a natiunei.

Dice d. ministru cum ca civilisatiunea periclitata nationalitate; si adauge totodata cum ca acestu periclu nu-lu vomu pot' incunjur'a prin ace'a cum ca pro singuratecele nationalitate le vomu inveliu in legi ca pre mumie si apoi astfelu le vomu depuncu in camerele de morti ale municipieloru.

Acest'a e adeveru, dar' noi nu vremu se depunemu nationalitatele in momentu ca pre mumie ci dorimu ca natiunile viue se fia prin legi recunoscute si ascurate ca subiecte de drepturi. Dar' daca proieptulu minoritatii depune mumie in camerele de morti ale municipieloru : apoi de alta parte potu indrasni a o spune cum ca proieptulu majoritatii ingropa in cripta d'in piramida suprematiei unguresci, ingropa nu mumie ci natiuni viue.

D. ministru de culte d'ise ca nu existe acea fortia s'eu potere carea se-lu misce de pe terenulu concursulu liberu. — E bine, nimenu nu se unescu intr'ac'est'a cu o dorintia mai sincera de catu mine, de catu noi cari subscriseramu proieptulu minoritatii. Dar' tocm'a concursulu liberu si-are conditiunea prima, ca ori se nu damu nimenui scutu legalu, ori se-lu damu toturor'a in mesura egala. Acest'a e ce'a ce se gascesc in proieptulu minoritatii si carea — precum am mai d'isu — lipsesce d'in alu majoritatii. (Recede). Daca doresce onorat'a casa, sum gat'a a recede, ca-ci nu vreu se abusezu de stimat'a ei atentiuone. (Se audimu! Se audimu!)

On. colegu Colomanu Tisza a tienutu o cuventaru multu elocinte, precum vorbesce dsa porurea. Cu argumente agere a datu navala peste proieptulu minoritatii. Se-mi va fi iertatu, volu esprime o modesta dorintia, asiu dori isteti'a sa macaru pentru 10 minute, ca se-i potu responde. A d'isu d. deputatu Tisza ca d'insulu nu vre se-si baseze cuventaru pe teori'a de natiuni cuceritorie si natiuni cucerite; si apoi ni spuse ca mai vertosu trei acusatari s'au facutu proieptulu de la comisiunea centrala. Prim'a ca cuprinde suprematia magiara, a dou'a ca da privilegiu, si a trei'a ca decretoza morte natiuniloru.

Suprematia, carea in proieptulu comisiunei centr. e ascurata prin lege, d. ablegatu voiesce a-o seusa d'icundu, ca natiunei unguresci atatu pentru numerositatea ei, catu si in urmarea unei culturi superioare si a averiloru, i compete dreptulu d'a ave limba sa de oficiala in centru si de medilocitoria. O asemenu suprematia legala — insu-si n'a denegatu, ca si-are de faptoiri naturala nu numai numerulu, ci si cultur'a mai nalta si averea. Dar' mi se pare, ca prin acest'a d. ablegatu si-a contrad'isu insu-si; ca-ci de-si potemu face legi cari se iec in consideratiune nu numai numerulu ci si averea, de securu inse ca atari legi, cari d'in caus'a averii facu desclinire intre cetatianu si cetatianu, — nu mai corespondu egalitatii de dreptu, sunt privilegie.

Dise d. ablegatu, ca nu s'ar' fi opusu intru a recunosc legalmintu natiunile de subiecte juridice, daca n'ar' fi auditu cele d'ise de mine candu trasei paralela intre natiuni si intre corporatiunile infintiate prin asociare libera. Dar', on. casa! daca mi va concede d. ablegatu ca au fostu bine d'ise, apoi va trebui se mi conceda si ace'a, ca realizarea naturala a acelor'a nu se va pot' impedece necei atunci, candu ar' voi se le ignoreze oficialminte.

Ne a intrebatu onor. colegu ca de ce portamu temere de acele prerogative legali ale natiunei magiare, ca-ci natiunez magiara — daca vomu consider'a macar' numai numerulu ei — nu este in stare se ne magiariseze. Me impartasiescu la acest'a parere, si tocm'a pentru acest'a nu portu veri o temere despre venitoriulu natiunei mele: dar' de-ora-ce insu-si d. ablegatu vede ca magiarisarea nu e cu potintia, pecatu ca se pune cu securea la unu lemnu atatu de grosu unde scie d'in capulu loculu ca nu va ispravu nemica.

Dupa aceste, on. casa! asta-di nu mi mai magulesce speranti'a, ca maiortatea ar' primi proieptulu minoritatii (Miscare), dar' un'a mai am de observatu, adeca cum ca cestiunea de-si se va decide astfelu, totu nu va fi deslegata, si de ace'a dorescu ca — daca cestiunea nu se deslega — se dea Ddieu se traimu intre cercustantie si relatiuni de atare natura, ca se mai potemu reveni la cestiune, mai tardiu dora se mai avemu odata ocaziune, cu se nu ni-o deslege altulu: ca-ci de ni ar' deslega-o altulu, acesta deslegare a buna sema ar' fi astfelu, in catu n'ar' multiami necei pe cei ce nu sunt de o parere cu mine, necei pre sotii mei de credintia. Cestiunea de nationalitate s'a asemenatu a dese ori nodulu gordianu. Ddieu se ne feresca de cutare Alesandru alu 2-le, care se taie nodulu cu spad'a. (Aprob'ari d'in partea deputatiloru nationali) „Albin'a.“

Romani'a

Adunarea deputatiloru.

Siedinti'a d'in 19 noemvre 1868.

Siedinti'a se deschide la 12 $\frac{1}{2}$ ore sub presiedinti'a dlui vice-presiedinte C. A. Rosetti.

Presinti 81 doi deputati.

D. Demetriu Ghic'a, presiedintele cabinetulu, da citire mesagiulu domnescu prin care anuntia formarea noului cabinetu, si urmatorei programe :

Domniloru deputati.

Chiamati de increderea *Mariei Sale Domnitorulu* a form'a unu Ministeriu, detori'a nostra catra tiera si devotamentulu nostru pentru Tronu si Dinastia, ne-au facutu se primimu grav'a misiune de a guvern'a. Lini'a nostra de conduita este pre atatu de clara, catu si precisa.

Vomu respect'a cu sinceritate si in tota intregime sa Constitutiunea tieriei, care este rezultatulu vointiei Natiunei. (Aplause) Vomu caut'a a desvolt'a si face practicabile si acele parti d'in asta Constitutiune, care au remasu inca ne transformate in legi organisatorie. Astu-felu se voru adauge noue garantii peatru libertatea, onorea si proprietatea cetatianiloru si pentru interesele publice.

Ne vomu face o dogma d'in fidel'a si leal'a aplicare a legiloru, precumu si d'in respectarea toturorur libertatiloru publice, ca-ci numai astu-felu se pote forma educatiunea politica a unu poporu, numai astu-felu se potu desvolt'a si intari poterile publicu si private.

In ceea ce privesce politic'a nostra esteriora, vomu mentien'e cu o deplina lealitate relatiunile nostre seculare cu Inalt'a Porta, care represintandu unu interesu european, suntu prin acest'a chiaru o garantia mai multu pentru Romani'a.

Asemenea vomu observ'a cea mai stricta neutralitate, atatu in relatiunile nostre generale cu tote poterile garante, catu si in raporturile nostre de buna vecinatate cu poterile limitrofe. Dreptulu nostru publicu se afla basatu pe tractate, care creandu starea neutralitatii, ne-au garantatu drepturile nostre autonome, ce existau *ab-antiquo*. Tienendu-ne pe acestu teremu, vomu ave forti'a ce da dreptulu; si evitandu astu-felu ori-ce cauza de conflicte, vomu pot' tien'e in acelasi tempu susu si cu demnitate drapelulu nationalu.

Eta domniloru deputati lini'a de conduita a guvernulu nostru.

Dar' acestu scopu nu se va pot' atinge pe deplinu de catu prin poterile intrunite a tuturorur filorur acestei tieri. Inlaturandu ori ce sistemu de exclusivismu, animati cu sinceritate de unu spiritu de conciliatiune, vomu imbracisa binele ori unde lu-vomu afla, si vomu caut'a a mentien'e si a chiama la afacerile publice totu ce tier'a poseda mai moralu si mai capabilu. Vomu fi fericiti daca, potendu astu-felu intruni pentru interesele patriei si ale Tronulu, tote poterile respite ale tieriei, vomu ajunge la tari'a ce da unirea si prin urmare la indestularea toturorur intereselor morale si materiale ale Romaniei.

Acest'a fiindu programulu nostru, speramu Domniloru deputati — si suntemu chiaru in dreptu a crede — ca si dvostra insufletiti de spiritulu de concordia, care singuru pote duce tier'a la potere si marire, ne veti da binevoitorulu si poterniculu dvo-stre concursu, pe care ne vomu sili a-lu merita prin devotamentulu nostru catra ilustr'a nostra dinastia, prin sincer'a aplicare a Constitutiunei si in fine prin tote actele administratiunei nostre.

Dimitrie Ghica, Cogalnicenu, V. Boerescu.

Dupa citirea acestei programe, dnu Carpu luandu cuventulu, dice ca in program'a noului cabinetu nu vede de catu o programa, care este expresiunea unanimi dorintie, a toturor'a, dar' ca adeverat'a valora a acestui Ministeriu nu e in program'a, ci in positiunea sa. Trei sunt causele schimbării unui Ministeriu: neincrederea Suveranulu, neincrederea natiunii s'eu a represintatiunei sale si in fine lasitudinea. Catu despre increderea Suveranulu, — continua d. Carpu — nu potemu de catu se o respectamu; catu despre increderea natiunei, bine s'eu reu represintata . . . (Proteste). Despre lasitudine, ce e dreptu, fostulu Ministeriu a regeneratu armat'a, justiti'a etc. Dar' totu nu intelege venirea unui nou Ministeru. Unu lucru mai e de observatu, — adauge — trecutulu

omeniloru care lu-compunu si alu caroru caracteru e naturalu ca nu se pote schimb'a, mai cu sama candu li se ofere nescu identice circumstantie.

D. M. Cogalnicenu, este destulu de cunoscutu in istoria, si chiaru intregi natiuni, spre a mai vorbi de faptele dsale.

D. Presiedinte atrage atentiuonea dlui Carpu, de a nu face personalitati nici istori'a ministriloru, ci a vorbi numai de Ministeriu.

D. Carpu — continuandu — dice ca, facendu alusiune la epoce trecute, a creditu ca este o lealitate politica a spune noului cabinetu ce'a ce parti'a dloru cugeta, a declara ca intre ministeriulu dlui Cogalnicenu si dloru este unu abisu; ca nu voru ave o atitudine ostila, desi venirea la ministeriu a unoru d'in barbatii ce-lu compunu nu pote sterge trecutulu lor, ci chiaru in acestu casu d'in urma, vomu ave o politica de defientia; ca in fine dloru, dorescu unu nou apelu la natiune, numirea d'in nou a membriloru scosi de la Curtea de Casatiune . . .

O voce. Si Regulamentulu organicu, (aplause). In fine, termina d. Carpu cerendu mentiuonea neutralitatii tierii vis-a-vis de tote poterile.

D. Presiedinte alu Consiliulu Dim. Ghica, luandu cuventulu dice ca, fara a urmari pe d. Carpu in oratiunea sa, va responde cu respectulu detoritu represintatiunei nationalu (aplause), ca d. Carpu, de si a recunoscutu Mariei Sale dreptulu de a numi Ministrii sei, inse in calificarea membriloru noului cabinetu a d'isu ca d. Cogalnicenu este singurulu care va conduce afacerile puindu astu-felu in dubiu activitatea d-sale si a celorlu-alti. Nu cu, adauge d. Dim. Ghica voiu conduce pre d. Cogalnicenu s'eu voiu fi condusa de d-sa. Despre mine si d. Boerescu numai unu omu pre june ca d. Carpu, pote crede astfelu. Me intrebatu care este caus'a venirii acestui nou cabinetu? Este de a s'arima pe' a ace'a cu care dvostra ati defaimatu si degradatu tier'a in strainatate (aplause) si speru, dloru deputati, ca cu totii impreuna fiindu uniti, noi vomu pot' ajuta si redica natiunea d'r' nu a o calomni'a. Ne intrebatu acum ce avemu de gandu?

Avemu de gandu dloru se lucramu si dupa lucrari ne veti judeca si ne veti face observatiunile meritate, dar' pana atunci nu credu ca e permisulu dlui Carpu se prejudece bunele nostre intentiuni. Aci nu credu ca e loculu de a face istoria — si istoria cum o facu unele foi — ci a organisa tier'a. D. Carpu, dloru, are unu organu politicu in care pote scrie ori catu de multu si ori-ce vr'e, pe candu noi nu avemu asemenea organe, si — uniculu organu de publicitate alu guvernulu dorimu si speramu ca cu ajutorulu lui ddieu se fia organulu toturorur Romaniloru. Aceste'a dloru sunt mobilele care ne-au determinatu a lua acesta sarcina atata de grea.

D. Cogalnicenu, ministru de interne, responde ca d. Carpu i-a datu o importantia pe care nici ca n'o are nici ca n'o pote ave fatia cu colegii sei. Nu credeamu, continua d. ministru, ca d. Carpu se veda aci printre noi pe ministri lui Voda Cuza, ci pe ai lui Carolu I, ministrii cari nu vinu pe ruinele altui ministeriu, ci cari au sustienutu totu-de-un'a actele cele demne ale fostulu ministeriu.

Adi nu e vorb'a de acusatiuonea ministriloru lui 2 maiu Loviri de statu, domnule Carpu? Se scie dloru, ca loviri de statu nu se facu numai de ministru ci la ele contribue si alte multe lucruri. Me miru in fine dloru cum d. Carpu a creditu, ca Cogalnicenu vine la o lovire de statu, atunci candu presiedintele cabinetulu este d. D. Ghica care a restornatu pe 2 maiu si candu tronulu Romaniei este alu lui Carolu I.

D. Carpu respondiendu la cele d'ise de dnii ministri spune, ca si dlui se mira cum d. Cogalnicenu a potutu crede ca dlui vre se vorbesca de 2 maiu; voiu spune, continua d. Carpu, printiulu Dimitrie Ghica, ca penele nu se sdobescu ci se convingu.

D. Dimitrie Ghica, respondiendu dlui Carpu dice: Nu sciu dloru de ce d. Carpu a socotitu ca eu amu vrutu se vorbescu de penele cele adeveratu romane si care se potu convinge! Eu dloru amu vorbitu de penele cele role, care nici ca voru se fie convinse si pe care trebue se le sfaremam. Dar', dloru deputati, voiu altu ce-va, voiu se intreb'u in numele cui vorbesce d. Carpu, ca-ci de si, ce e dreptu, dlui are multu talentu — io recunosc — inse n'are nici o valora act. In fine intru catu privesce angagiamentulu ca d-loru nu voru fi a latari cu noi, n'amu se d'fou terminandu de catu ca atunci candu voru fi alaturi cu noi, vomu fi pre bestrani; eu unulu n'amu sperantia se traescu asi de multu pana voru veni dloru la ministeriu si mai alesu alaturi cu noi.

Incidentulu se inchide.

Siedinti'a se suspende pe 15 minute.

La deschiderea siedintiei se facu diferite comunicari.

Camer'a procede apoi la alegerea comisiunii insarcinate cu respunsulu la adres'a tronulu si rezultatulu votulu este urmatorulu :

Votanti	75
C. A. Rosetti	55
Arghiropolu	57
Hajdeu	56
Georgie Ghica	55
A. Geani	52
P. Buescu	52
Codrescu	55

(„Romanulu.“)

Proprietariu, redactoru respunditoriu si editoriu :

ALESANDRU ROMANU.